

VERS – ÍRÓ – VÁROS

Németh Tibor: *Hathalmi főhajtás Jókai Mór előtt*

Bakonytamási Község Önkormányzata kulturális koncepciójának részeként nemcsak a szűken vett település hagyományait ápolja, hanem igyekszik számon tartani a közigazgatási területén egykorvolt vagy jelenleg is létező puszták történetének jeles epizódjait is. Ennek megfelelően 2009-ben a Kárpát-medence legősibb ismert fazekas falujára, az ezeréves Gerencsérre emlékezett, idén augusztus 29-én pedig Jókai Mór három hathalompusztai látogatása alkalmából avatott emlékhelyet a Jókay Alapítvány támogatásával.

A mostani ünnep időszerűségét az adta, hogy az író legkorábbi látogatását 125 évvel ezelőtt, 1890-ben tette a településen. Házasságok vezették Hathalomra Jókait. Első alkalommal azért érkezett, hogy megszemlélje egyik unokahúgának, a frissen házasodott Jókay Etelkának, és a puszta birtokosának, Ihász Lajosnak boldogságát. Ihász – Kossuth emigrációbeli titkárának, Ihász Dániel ezredesnek unokaöccse – tanulmányait részben a Pápai Református Kollégiumban végezte, ahol – mint kosztos diák – a Váli-házban lakott. Váli Ferenc,

a főiskola természettan és neveléstan professzora Jókai nővérét, Jókay Esztert vette feleségül, így házukban a diákok mellett gyakran megfordultak a harmadik Jókai-testvér, Károly gyermekei, köztük Etelka is. Ez a közeg biztosított lehetőséget a fiatalok megismerkedésére, ebből szövődött utóbb szerelem, majd kötött házasság 1889 nyarán. Jókai, Etelka húgánásznagyaként szerepelt az esküvőn, és már ekkor felmerült, hogy szívesen látnák hathalmi otthonukban. Amikor híres bátyjuk közel egy év késéssel eljutott a Sokoróaljára, már több hozzátartozóját is itt üdvözölhette. Ihászék ugyanis házasságkötésüket követően rögtön magukhoz költöztették bátyját, Jókay Károlyt, valamint unokahúgát, Váli Marit. Ez a tragikus sorsú asszony fiatalkorában eltemette kislányát, férjét, utóbb szüleit, ötvenéves korára teljes magányra lett volna ítélve pápai otthonában. Az ünnep és az emlékhely létrejötte szempontjából kulcsfontosságú, hogy Jókai három hathalmi látogatását ő örökölte meg, bátyjáról írott, majd kétezer oldalra terjedő emlékirataiban.

Azt bizonyára maga Jókai sem gondolta volna, hogy közel egy évtized múltán a saját házassága lesz az, ami Hathalomra vezet. Pedig így történt. 1899. szeptember 16-án, tizenhárom évi özvegység után újrَاهázasodott, amivel talán semmi probléma nem lett volna, ha a menyasszony – egy Grosz Arabella vagy művésznevén Nagy Bella nevű drámai színésznő – nem mindössze húsz éves. A házasságból országos ügy lett. A társadalom egyik fele nem csak hogy nem akarta elhinni az ifjú ara érzéseinek őszinteségét, de kiábrándult az addig bálványozott, hetvenötödik életévében járó íróból is. Bár e kései frigy miatt vesztek össze, mégis ebbe a táborba, vagyis a házasságot ellenzőkébe sodródott Jókai két fővárosban élő rokona: nevelt lánya, Feszty Árpádné Jókai Róza és másik unokahúga, Hegedüs Sándor kereskedelmiügyi miniszter felesége, Jókay Jolán. Viszont a rokonság vidéki, hathalmi ágának nem kellett szembesülnie a kettejüket sújtó társadalmi nyomással, így – bár meghökkentek a házassági hír hallatán, mégis – Jókaira tekintettel foglaltak állást. Ihász Lajos rögtön segítő jobbot nyújtott a sajtó célkeresztjébe került párnak,

és bemutatkozó látogatásra otthonába hívta őket. A vendégség nem is maradt el, olaszországi nászútjukból visszatérve 1899. november 22-től tettek annak eleget. Jókai annyira fellekesült a be- és elfogadás nyomán, hogy a fővárosba visszatérve egy Hathalmon létrehozandó nagy családi békekötést tervezett, Fesztyék és Hegedüsék elhívásával. Ebből végül semmi nem lett, elsősorban utóbbiak elutasító magatartása miatt. Közben pedig nem csillapodtak a kedélyek a házasság körül. Az idős író különösen az bántotta, hogy feleségét támadták. Ebből kifolyólag minduntalan védekező magatartást tanúsított, ami nagy energiát követelt tőle. Ezt máshonnan nem tudta pótolni, mint a bemutatkozó hathalmi látogatás emlékeiből, és abból a tudatból, hogy ha a távolban is, de vannak olyan hozzátartozói, akikre lehet számítani. Sokatmondó, hogy a házassági évfordulójukat követő napon, 1900. szeptember 17-én első útjuk ismét Hathalomra vezetett, de az talán még ennél is árulkodóbb, hogy Jókai ezúttal nem meghívásra várt, hanem maga kezdeményezte a találkozót. Nyilván a Budapesten megtapasztalt újabb kellemetlenségek sora

A hathalmi Jókai emlékhely

kényszerítette ki a döntését elfogadó hozzátartozóival való találkozást. S hogy a feleségével Hathalmon töltött napok mit is jelentettek az írónak, arról valljon ő maga. Egyik levelében így fogalmaz: „Nem tagadhatom, hogy a rokonaim iránti vonzalom nálam is eleven, s ahogy engemet, nőmmel együtt Hathalmon az én mintaszerű előképem, Károly bátyám, az én kitűnő, derék sógorom, Ihász Lajos és neje, legszeretreméltóbb húgom, Etelka s a nők és jellemek legtökéletesebbike, Mari húgom, özv. Peti Józsefné, sőt a mi feledhetetlen Móricunk kedves fia, Miklóska fogadtak, az az én életem legkedvesebb emlékei közé tartozik.”

A megemlékezésen e sorok írója bontotta ki Jókai Mór hathalmi látogatásainak fenti-ekben felvázolt háttérét. Előadását Váli Mari memoárjának idevágó részletei, Jókai Mór Évfordulón című verse, valamint Bakonytamási Község Énekkarának szolgálata színesítette. A műsorban közreműködött Bolláné Horváth Helén, Fodor Csilla, Fejesné Krébesz Lívia, Borsné Gajdacsik Krisztina, Kissné Muhari Johanna és Muhari László. A stilizált, nyitott könyvet formázó emlékmű szimmetriatengelyében Bándi László, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület elnöke és Németh Károly, Bakonytamási polgármestere elülte-

tett egy spanyolmeggy-fát – az író kedvenc gyümölcsfáját –, emlékezve a jeles svábhegyi és balatonfüredi gyümölcskertészre is, aki Hathalomra címzett leveleiben többször ígért facseteteket itteni rokonainak. Az emlékművet megkoszorúzta Papp Tamás, a Veszprém Megyei Közgyűlés képviselője, a Pápai Jókai Kör küldöttsége, Bakonytamási és Nagydém Község Önkormányzata, a bakonytamási Faluvédő Egyesület és a Vöröskereszt helyi szervezete. Az esemény a bakonytamási kultúrházban elköltött vacsorával ért véget, ahol stílusosan Jókai-bableves szerepelt a menüben.

(Jókai Mór hathalmi látogatásairól bővebben olvashatnak Németh Tibor cikkében a Honismeret 2015/2. számában.)

Németh Tibor könyvtáros 1981-ben született Pápán. Anyai ágon itteni csizmadia-dinasztia leszármazottja. 2000-ben érettségizett a Jókai Mór Közgazdasági Szakközépiskolában, majd egyetemi tanulmányait Szegeden végezte. 2005-től a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtárának munkatársa. Gyermekkora óta foglalkozik szülőfaluja, Bakonytamási helytörténetével.

Bakonytamási énekkara az emlékmű avatásánál

Képek a hathalmi Jókai emlékhely avatásáról

Németh Tibor néprajzos beszédet mond az emlékhely avatásán

Németh Károly polgármester spanyolmeggyfát ültet

Az emlékhely és avatói

A pápai Jókai Kör tagjai az ünnep résztvevői között